

Några synpunkter på Sture Bolin och Sveriges Nationella Förbund

Sverker Oredsson

På ett sätt är jag glad över Tobias Wetterlövs artikel. Jag känner mig för-
mänskligad av den. Birgitta Odén har i sin uppsats om Sture Bolin i *Svenska
historiker* 2009 framfört liknande synpunkter som Wetterlöv. Där polemi-
serar hon mot vad jag skrivit, dock utan mitt namns nämnande, utan jag är
där enbart en faktoid. Nu har jag således förvandlats från en faktoid till en
skribent, och vad jag har skrivit är *Lunds universitet under andra världskriget.
Motsättningar, debatter och hjälpinsatser*, 1996.

Däremot är jag inte förtjust i Wetterlövs alternativställning: ”världsstjärna”
eller ”rasist”. Det sorgliga är att man kan vara både världsstjärna och rasist.
Tyvärr kan jag ta ett exempel från Lund: Herman Nilsson-Ehle, professor i
botanik och ärftlighetslära 1915–38. Han är en av Lunds främsta naturveten-
skapliga forskare genom tiderna, samtidigt var han rasist och pronazist.

Om det nu finns viss åsiktsdivergens mellan Tobias Wetterlöv och mig
bör dock understrykas att vi på viktiga områden har sammanfallande uppfatt-
ningar. Jag har framhållit (s. 156, 193) att Sture Bolin radikalt ändrade ställning
och att han 1942 var en av Lunds universitets mest pålitliga demokrater. Här
har Wetterlöv kunnat bygga på mig.

Det är främst på två områden som Wetterlöv och jag har olika uppfatt-
ningar. Vad hade Sture Bolin för politisk uppfattning åren 1921–23? Och hur
ska vi se på Lunds Nationella Studentförening och Sveriges Nationella Ung-
domsförbund, särskilt i samband med brytningen med högern 1933 och 1934?

Sture Bolin 1921–23

Sture Bolin var född år 1900. Redan 1921 gjorde han sig bemärkt inom
Lunds studentkår. Bakgrunden var att det efter första världskriget hade
bildats en internationell studentorganisation, Confédération Internationale
des Étudiants, CIE. Initiativtagare var de franska studenterna. De besegrade
staternas studenter, i första hand de tyska, skulle inte få vara med i organi-

sationen. Vidare skulle enbart nationella organisationer intas. Detta ledde till att svenska studenter fick ta ställning till både om man skulle bilda en nationell organisation, Sveriges Förenade Studentkårer, och om man skulle gå med i CIE. SFS bildades i Lund i mars 1921. Om denna process och dessa diskussioner har Bengt Åhsberg skrivit i en väldokumenterad avhandling, *Studenter och storpolitik. Sverige och det internationella studentsamarbetet 1919–1931*, 1995.

Inom Lunds studentkår blev det en kraftig reaktion mot att Sveriges Förenade Studentkårer skulle vara med i CIE. De som opponerade sig var aktiva medlemmar av Lundaavdelningen av Nationella Ungdomsförbundet, NU. Bland de mer framträdande namnen i oppositionsgruppen fanns Sture Bolin, Georg Göransson, Bo Hasselrot, Arvid Hellström, Herbert Olsson och Malte Welin. Kärledningen däremot, främst Albert Sjögren och Gunnar Aspelin med koppling till den radikala DYG, De Yngre Gubbarna, ville ge Sveriges Förenade Studentkårer anknytning till CIE. De konservativa studenterna uttalade sitt misstroende mot ordföranden Albert Sjögren, men i ett stormigt kärmöte, där 300 av de totalt 1 421 inskrivna studenterna hade mött upp, blev det en klar majoritet för att Lund skulle vara med i SFS och därmed i CIE.

Under hösten 1921 angrep redaktören för tidningen *Lundagård*, Sune Genell, de konservativa studenterna. Sture Bolin svarade i *Lundagård* (nr 11, 1921) och menade att det var de radikala som fört in politik i studentkåren – vilket alltså betraktades som något fult. Detta hade skett, dels genom att de uppträtt mot fackeltåget den 30 november, vilket var ett skändande av Sveriges nationella minnen, dels genom att de fört in Lunds studentkår i ett mot Tyskland riktat förbund. Året efter hade Bolin något ändrat mening. När han åter skrev i *Lundagård* (nr 5, 1922) accepterade han att kåren inte skulle ställa sig bakom Karl XII-firandet, men då borde enligt honom också Lund och Sverige lämna CIE.

Sture Bolin skrev också i *Nationell Samling* 1922 (nr 1), där han djupt beklagade det tyska kejsardömets undergång. Weimarrepubliken, menade han, passade dåligt in på de tyska förhållandena. För det tyska folket hade den tyske kejsaren framstått som rikstankens ende bärare mot de feodalt framprungna tyska furstendömena. Efter revolutionen blev det rikspresidenten som ersatte kejsaren. Denne sågs emellertid inte som representant för hela det tyska folket, utan endast som sitt partis företrädare. Analogt gällde förhållandet den kejsarliga regeringen och den nuvarande, menade Bolin.

Något senare skrev Bolin i *Nationell Samling* om partiförhållandena i Tyskland. Han uttryckte då sin uppskattning av det extremkonservativa tysknationella partiet. Han skildrar det som ett parti med ett skarpt och stridslystet formulerat, monarkistiskt, nationellt, konservativt och antisemi-

tiskt program, och han säger att man ”må beundra detta parti, ty det är ett konservativt parti, som i ideell övertygelse och agitatorisk kraft överträffar väl andra högerpartier i världen”.

Så kom då en artikel i *Nationell Samling* där B.H. (Bo Hasselrot) pläderade för en fransk orientering. I Nationella Ungdomsförbundet i Lund föranledde artikeln en stor diskussion, som utförligt refererades i *Sydsvenska Dagbladet* (15/4 1923). Flera talade för en tysk orientering med anledning av att Frankrike ockuperat Ruhrområdet. Den hållningen förfäktades av bland andra Malte Welin, professor Nilsson-Ehle och Kulturens chef Georg Karlén. De framhöll hur rotat Sverige var i germanismen. Mot tyskorienteringen talade främst Bo Hasselrot och Sture Bolin. Det är då intressant att se vilka argument som Bolin använde. Han menade att den västeuropeiska kulturens framtid fordrade en fransk seger, för endast Frankrike kunde bjuda den kulturfientliga ryska bolsjevismen ett effektivt motstånd. Denna bolsjevism utvecklade i hela Europa en effektiv propaganda och var särskilt farlig för Sverige på grund av landets geografiska läge. Till professor Nilsson-Ehle sade Bolin att tyskarna inte var så rena germaner att man på samhörigheten med dem kunde bygga en antifransk politik. Det var inte germanerna som nu styrde Tyskland och kämpade i Ruhr, utan det var semiterna. Tysklands seger skulle därför inte stärka germanerna, snarare tvärtom.

Vi ser alltså att Bolin inte tar avstånd från rasresonemang, men att han leddes mot en franskorientering på grund av vad han uppfattade som hotet från den ryska bolsjevismen och oviljan mot judar, mot ”semiterna”.

Jag har påstått (1996, s. 16) att flera av de konservativa och implicit Bolin i allra högsta grad gillade det kejsarliga Tyskland men inte hade något till övers för Weimarrepubliken. Detta skulle, enligt Birgitta Odén, vara en faktoid, och Tobias Wetterlöv påstår att vad Bolin sade i april 1923 inte stöder mitt resonemang.

Nu ska sägas att det verkar finnas en föreställning om att det på något sätt skulle vara ”finare” att i början av 1920-talet vara influerad av fransk extremkonservatism än av tysk, en uppfattning som jag inte har någon förståelse för. Vi har emellertid kunnat se att Sture Bolin mycket energiskt kämpade emot att Sverige skulle bli medlem av CIE. Orsaken var att Tyskland inte var med där och att organisationen förväntades vara dominerad av Frankrike. Vidare menade Bolin att den tyske kejsaren kunde förkroppsliga Tyskland, något som ingen kunde i Weimarrepubliken. När han i fråga om den franska ockupationen av Ruhrområdet tog avstånd från Tyskland och ställde sig på den franska sidan gjorde han det med vulgära antisemitiska argument: ”Det är semiterna som styr Tyskland.”

Sveriges Nationella Ungdomsförbund och högern

De unga Lundaakademikerna Elmo Lindholm, Arvid Hellström och Sture Bolin kom in i styrelsen för Sveriges Nationella Ungdomsförbund 1923–24. Vi har sett att när Bolin ställde sig på den franska sidan 1923 i samband med Ruhrockupationen gjorde han inte det i första hand på grund av sympati för Frankrike, utan av rädsla för bolsjevism och Ryssland jämte aversion mot judar. Bolsjevismrädslan gick även ut över inställningen till socialdemokratin. Det var Nationella Ungdomsförbundet som låg bakom den förmodligen mest vulgära valrörelse som Sverige haft, kosackvalet 1928. SNU distribuerade affischer med bilder på ryssars intåg i Sverige, på hur kosacker tog böndernas boskap. En av parollerna var ”En var som röstar på Arbetarepartiet röstar på Moskva”, en annan ”Du som röstar på Arbetarepartiet röstar på beslagtalande av enskild egendom”. Ansvar för denna vulgaritet låg i första hand på SNU, medan många i högern led av kosackpropagandan.

Året 1928 hade Sveriges Nationella Ungdomsförbund väldiga framgångar. I början av året fanns i förbundet ett 50-tal föreningar och 4 000 medlemmar. Efter ett halvår hade antalet föreningar ökat till närmare 200 och medlemsantalet närmade sig 17 000. Förbundets tidning *Det Nya Sverige* ägnade ett helt häfte åt Lundaföreningen, som fyllde tio år. Bland dem som särskilt prisades var Arvid Hellström och Sture Bolin. Föreningen själv karakteriserade sig sålunda: ”Lundakonservatismen är anti-demokratisk men den är i djupaste mening folklig.”¹

SNU var ju Allmänna Valmansförbundets (högers) ungdomsförbund. Ytterligare några år efter 1928 fanns en vilja hos SNU att ha goda relationer med moderorganisationen. Men 1932 hade nationalsocialismen kommit mycket nära den översta makten i Tyskland, och det året valdes latindocenten från Lund, Elmo Lindholm, till SNU-ordförande. Slitningarna mellan SNU och Allmänna Valmansförbundet blev mycket stora. Det blev ett farväl som tog nästan två år.

Ett par avgörande inlägg från hösten 1933 kan refereras. Valmansförbundets ombudsman Lennart Kolmodin skrev att SNU, ”detta högerrinnande från partiet fristående ungdomsförbund alltför mycket offrat åt den från Tyskland importerade eller påverkade farsen”. Elmo Lindholm svarade i skarp ton bland annat att nationalsocialismen byggde på två för kultursamhället, enligt konservativ uppfattning, nödvändiga grundvalar, nämligen hem och nation. Detta skrev Lindholm i *Nationell Tidning*, och i tidningens följande nummer förkunnades med stora bokstäver på hela första sidan: ”Storvulet bistert manligt skuret stiger det nya Europa fram!”²

Den 7 oktober kom ett samtal till stånd mellan högerledaren Arvid Lindman och Elmo Lindholm. Lindman frågade om SNU:s inställning till

nationalsocialismen och framhöll att han själv hade tagit avstånd från den i sina tal. Lindholm svarade att SNU inte gillade nationalsocialismen annat än i vissa delar. Man ville ha en starkare regeringsmakt. Dessutom gillade man den tyska rörelsens ekonomiska program. Man var positiv till det goda som nationalsocialismen stod för: dess sedliga och moraliska inställning samt dess inställning mot avigsidorna i det kapitalistiska samhället. Lindman menade att Valmansförbundet måste ha hand om valapparaten, medan Lindholm ville att ungdomsförbundet skulle driva sin egen propaganda. Lindholm förklarade avslutningsvis att man inte kunde ta avstånd från nationalsocialismen som princip. När Lindholm senare redogjorde för samtalet med Lindman i ungdomsförbundets verkställande utskott sade han att man inom SNU med ganska stor beklämning såg det bestämda avståndstagande som amiral Lindman och Högerpartiet gjort gentemot nationalsocialismen.³

Fjärde och femte februari 1934 föll avgörandet. SNU slog vakt om sin frihet i förhållande till Valmansförbundet. Organisationen antog också ett program, där man vände sig mot både den ekonomiska liberalismen och marxismen. Lindman drog följande dag konsekvensen av detta och sade att när Nationella Ungdomsförbundet inte längre ville vara en ungdomsorganisation för högern måste Valmansförbundet skapa en egen ungdomsorganisation.⁴

Intressant i sammanhanget är att Uppsalaföreningen Heimdal hösten 1933 deklarerade att föreningen inte ville stödja SNU:s nya politik och begärde sitt utträde. Däremot framhöll Nationella Studentklubben i Lund att där fanns en nära nog enhällig opinion för SNU:s nya linjer.⁵

Den som framför allt skrivit om Sveriges Nationella Ungdomsförbund och högern är Eric Wärenstam. Han gör det i sin avhandling från 1965. Wärenstam lyfter fram som skilsmäsoorsaker att SNU inte ville ta avstånd från nationalsocialismen och att man i valrörelserna inte ville underordna sig högerns riksorganisation.

Rolf Torstendahl var opponent vid Wärenstams disputation och han författade en mycket kritisk recension i *Historisk tidskrift*. Därefter har han vidareutvecklat sina resonemang i *Mellan nykonservatism och liberalism. Idébrytningar inom högern och bondepartierna 1918–1934*, 1969. En tes som Torstendahl driver är att i meningsbrytningen mellan Lindman och Lindholm hösten 1933 var motsättningar om den ekonomiska politiken ett huvudtema.⁶

Birgitta Odén nämner i en not Wärenstams avhandling och säger att den blivit kritiskt granskad av Torstendahl. Tobias Wetterlöv framhåller Torsten-

Vapen för Sveriges Nationella Förbund (SNF).

dahls arbete och påpekar att enligt honom utgjorde den ekonomiska politiken en klar skiljelinje mellan SNU och Valmansförbundet, medan de ideologiska förklaringarna ställs i bakgrunden. Det sistnämnda är i och för sig en märklig ståndpunkt, för det finns ideologiska förklaringar bakom ekonomisk politik.

Enligt Wetterlöv har ingen forskare senare intresserat sig för SNU. Detta är fel. Jag behöver här inte nämna mig själv, men 2000 framlade Stefan Olsson avhandlingen *Den svenska högerens anpassning till demokratin*. Han refererar där Torstendahls resonemang, men säger att det finns skäl att vara skeptisk till Torstendahls slutsatser. Han menar att Arvid Lindman aktivt försvarade demokratin, bland annat när socialdemokrater ifrågasatte högerens uppfattning om densamma. Olsson hävdar också att det är alldeles för enkelt att peka ut planhushållningsidéerna som enda grund till brytningen. Lindman tog avstånd från nazismen som helhet, vilket Lindholm inte gjorde.⁷

År 2004 kom Torbjörn Nilssons arbete *Mellan arv och utopi. Moderata vägval under hundra år 1904–2004*. Även Nilsson avvisar SNU:s tilltagande entusiasm för planhushållning som huvudsaklig orsak till brytningen mellan SNU och Valmansförbundet. Det var, enligt Nilsson, de högerextrema dragen i sin helhet som var avgörande. I fråga om högerens syn på demokrati ställer sig Nilsson på en tredje ståndpunkt. Medan Torstendahl menar att inställningen till demokrati var taktiskt grundad och Olsson att den var av principiell karaktär, lyfter Nilsson fram ”den svenska folkstyrelsetraditionen”. Han menar att högerens ställning mot diktatur baserade sig ”på en principiellt grundad, sedan länge omhuldad konstitutionell tradition”.⁸

I den stora samlingen av statsministerbiografier som kom 2010 har skriften om Arvid Lindman författats av Leif Lewin, pensionerad statskunskapsprofessor i Uppsala. Han nämner tre orsaker till att den svenska demokratin kunde överleva under mellankrigstiden: Det fanns en samarbetsdemokrati; det skedde en krisuppgörelse 1933 i första hand mellan socialdemokrater och bondeförbundet; Lindman tog resolut ställning mot nationalsocialismen. Lindman var bekymrad över att akademikerna i Sverige och utomlands rycktes med av sina egna ord och av sina egna fantasier. Ungdomsförbundet vägrade att instämma i Lindmans och högerens kompromisslösa avståndstagande från nazismen.⁹

Tröst

I juni 1940 lämnade Sture Bolin Sveriges Nationella Förbund. Givetvis är det bättre att ändra uppfattning än hålla fast vid en antidemokratisk och för samhället farlig åsikt. Vi som kan vår Bibel minns också berättelsen om det borttappade färet och Jesu ord: ”Jag säger er: på samma sätt blir det större glädje i himlen över en enda syndare som omvänder sig än över nittionio

rättfärdiga som inte behöver omvända sig” (Lukas 15:7). Detta är ord till tröst både för medlemmar i Sture Bolins fan club och för andra.

Some remarks on Sture Bolin and the National League of Sweden

Sture Bolin, professor of history at Lund University from 1938 to 1963, was, from the end of the 1940s, a good democrat. But he had earlier been of a very different mind. He did not want Swedish students to join the new International Confederation of Students, the CIE, because it was French-dominated and because German students were not involved. He liked Imperial Germany, but not the Weimar Republic. When the French occupied the Ruhr in 1923, he took France's part, because in his opinion Germany was then being ruled by Semites, not Teutons.

Bolin played a leading role in Sveriges Nationella Ungdomsförbund, the National Youth League of Sweden; first in Lund, then nationally. When in 1932 Lund politicians, Bolin among them, gained control of the League, they made no secret of the attraction National Socialism in Germany held for them. This caused the break in 1934 between the Swedish Conservative Party and its Youth League. The main reason was the junior organization's refusal to repudiate Nazism.

Keywords: Sture Bolin, French sympathies, anti-Semitism, National Youth League of Sweden, National Socialism

Noter

- 1 *Det Nya Sverige*, häfte 1, 5 1928.
- 2 Eric Wärenstam, *Sveriges Nationella Ungdomsförbund och högern 1928–1932*, Stockholm 1965, s. 212f.
- 3 Wärenstam, s. 213ff.
- 4 Wärenstam, s. 247ff.
- 5 Wärenstam, s. 213f och 245f.
- 6 Rolf Torstendahl, *Mellan nykonservatism och liberalism. Idébrytningar inom högern och bondepartierna 1918–1934*, Stockholm 1969, s. 71f, 197f.
- 7 Stefan Olsson, *Den svenska högerens anpassning till demokratin*, Uppsala 2000, s. 26off.
- 8 Torbjörn Nilsson, *Mellan arv och utopi. Moderata vägval under hundra år 1904–2004*, Stockholm 2004, s. 83f, 172f.
- 9 Leif Lewin om Arvid Lindman, s. 85, 94, 100f, i *Sveriges statsministrar under 100 år*, (red.) Mats Bergstrand och Per T. Ohlsson, Stockholm 2010.